
DESPRE NECESITATEA ÎNFIINȚĂRII UNUI MUZEU SĂTESC

Gianina Cristina CHIRILĂ*

Cuvinte-cheie: muzeu, colecție, patrimoniu, sat, tradiție, cultură, legislație, educație, instituție, profesor, colecționar

Key-words: museum, village, collection, heritage, tradition, culture, law, culture, education, teacher, collector

Abstract: *The necessity to retrieve the identity of the nation resulted in the establishment of village museums, school collections and private collections in the villages of Vaslui county. There are preoccupation and passion for to ethnographic treasures which should be preserved for the benefit of rural communities.*

Românii au avut nevoie întotdeauna de identitate națională, de recunoaștere a propriilor rădăcini, cum aprecia Nicolae Iorga: *Numai atunci când fiecare sat, fiecare comună, fiecare colț de țară vor avea scrise istoria lor, vom avea în întregime scrisă istoria patriei noastre.* Această nevoie de regăsire a identității de neam, dar și necesitatea impetuoasă de a umple un gol la sate a dus și în județul Vaslui la apariția unor muzee sătești, a unor colecții muzeale în școli și a colecțiilor particulare. Aceste comori istorice nu au beneficiat, din păcate, de o legislație adecvată și, nefiind incluse în niciun sistem de protecție sau protejate de autoritățile locale și de stat, s-au pierdut în timp, atunci când inițiatorii lor nu au mai fost în viață (colecția preotului econom stavrofor C. Ursăcescu de la Curteni, colecția arheologică a lui Ghenuță Coman din Murgeni, colecția învățătorului Costache Buraga din Dănești, colecția învățătorului Nicolae Gr. Ciubotaru din Vulturești ș.a.). Pierderea acestui patrimoniu cultural important a fost nu numai a colecționarilor care le-au înființat, ci și a comunității din care au făcut parte.

Încă din 1987, sesizând nevoia punerii muzeelor sătești sub protecția legii, pasionatul colecționar Ion Diaconu, fondatorul muzeului din Vutcani, județul Vaslui, a formulat principiile de organizare a muzeelor sătești, material trimis oamenilor de cultură îndreptățiți pentru a susține această cauză. Potrivit **Legii privind ocrotirea patrimoniului cultural național al RSR** (Legea 63/30 octombrie 1974), nu era permisă înființarea de noi instituții muzeale la sate, așezămintele deja existente fiind subordonate primăriilor și Muzeului județean, în regim tolerat. Astfel, Elena Maxim, cercetător la I.C.E.D. București, ca răspuns la materialul profesorului I. Diaconu, era de părere că *aceste muzee sătești trebuie instituționalizate - cu norme de muzeu, dar nu cu remunerație, deoarece transformările economice, administrative prin care trece țara impun (...) păstrarea în „situ” a unor elemente sătești pe cale de dispariție.* În același context, Eugen Agrigoroaiei de la Muzeul Etnografic din Iași afirma: *Punctele muzeistice, chiar cele mai bune, nu sunt muzeele sătești în accepțiunea că ar avea decret de întemeiere. Dar sunt foarte actuale și binevenite (...) nu se pot pune condiții*

* Profesor, Scoala cu clasele I-VIII „Ioan Agarici” com. Muntenii de Sus, jud. Vaslui.

*fixe muzeelor (...) asupra participării la punctele muzeistice comunale, căci aceste instituții sprijină din principiu activitatea muzeală locală.*⁷²²

Responsabilitatea și subordonarea acestor muzee ar fi trebuit să fie coordonată pe plan local Consiliului Popular până la revoluția de la 1989, iar după această dată Primăriilor, care ar trebui să se îngrijească de alocarea unui spațiu adecvat și a unui buget pentru achiziționarea, păstrarea și conservarea inventarului existent. Dar Primăriile comunale manifestă un dezinteres total pentru valorificarea și păstrarea tradițiilor și spiritualității locale, ducând uneori un adevărat război cu dascălii care se ocupă de îngrijirea muzeelor sătești în privința spațiului, a recunoașterii statutului juridic al instituției muzeale și a bugetului (*Muzeul Sătesc „Tasia Andronic”* din Vutcani, vechi de 40 de ani, a fost recunoscut de autoritățile locale ca persoană juridică abia în 2006, în urma demersurilor prof. Mihai Enache; *Muzeul Sătesc Banca-Gară*, deschis în 1989, a fost desființat după anul 2002 din cauza lipsei de spațiu; *Muzeului Arheologic* din Giurcani i s-a confiscat clădirea unde s-au aflat colecțiile timp de 20 de ani, sediul fiind transformat în Casă Parohială, iar pasionatul arheolog Mihai Rotaru a fost nevoit să-și mute bogata sa colecție într-o aripă din incinta casei sale etc.).

O altă inițiativă de salvare a patrimoniului sătesc a fost avansată de profesorul I. Diaconu, care a înaintat un apel personalităților și instituțiilor abilitate din județ pentru înființarea unei „Ligi a muzeelor”, constituite într-o fundație sau asociație: *Soarta așezămintelor noastre culturale este vitregă. Nu se știe dacă, după ce noi nu vom mai fi, ele vor mai putea exista. De aceea cred că ar fi bine să ne unim eforturile pentru a da un statut temeinic, pentru a le feri de distrugere. Avem o singură cale : **Liga muzeelor și colecțiilor sătești**, pe care dorim să o realizăm. Dacă sunteți de acord să faceți parte dintre membrii fondatori, atunci scrieți urgent pe adresa: prof. Diaconu Ion, com. Vutcani, jud. Vaslui.*⁷²³

Aceluiași inimos profesor îi aparțin ideile de “instituții de cultură populară” și „ligă de cultură populară”, subliniind: *Muzeul Satului este un mod de valorificare a potențialului cultural, artistic, de la nivelul satelor românești. Ceea ce vrem noi acum este să dăm un Statut muzeelor sătești și într-un fel să le legalizăm, nu pentru că ele ar fi ilegale, dar nu sunt ale nimănu, deci dacă dispăre persoana care a creat dispăre și creația artistică și este păcat să se întâmple aceasta. Primăriile locale au obligația să sprijine aceste acțiuni prin posibilitatea de a înființa institute de interes local. Și în acest fel, muzeele sătești ar putea fi instituționalizate. Sigur că ele nu pot fi înființate în orice comună, ci doar acolo unde există potențial sau o vatră istorică ce a acumulat valori de patrimoniu. Este soluția pe care o văd nu numai eu, dar și oamenii de cultură din județ (...) înființarea unei Ligi la nivel național ar face ca toate aceste instituții de interes public să aibă un drum identic, să aibă aceeași limbă, în sensul adunării de material arheologic și conservării acestuia. Un rezultat pozitiv al campaniei noastre de presă ar fi benefic nu pentru o persoană anume, ci istoriei întregului județ Vaslui.*⁷²⁴

⁷²² Ion Diaconu, *Vutcani, plai de dor*, Vutcani, nr.1, ian. 2004 , p. 4.

⁷²³ Idem, *op.cit.*, febr. 2004, p.10.

⁷²⁴ Mihai Ciobanu, *Salvați muzeele sătești*, în *Monitorul de Vaslui*, nr. 268, 13 nov. 2005, p. 3 A.

Adunarea de constituire a Ligii a avut loc la 9 mai 1998, a fost prezidată de Ioan Mancaș, directorul de atunci al Muzeului Județean “Ștefan cel Mare” Vaslui. Lipsa reprezentanților muzeelor sătești din Tăcuta și Grumezoaia care, deși își confirmaseră prezența, nu au mai participat, dar și dezbaterile membrilor prezenți, care au contrazis această idee, au dus la eșecul acțiunii.

Nici memoriul înaintat Parlamentului de către același dascăl Ion Diaconu, conținând proiectul “Statutului Muzeelor Sătești”, nu a avut ecoul așteptat, după cum demonstrează scrisoarea redactorului-șef al “Revistei Muzeelor”, Virgil Nițulescu: *În calitate de expert parlamentar la Comisia pentru cultură, arte, mijloace de informare în masă a Camerei Deputaților, am citit scrisoarea dvs. din 2 febr. 1999. Desigur, o voi prezenta și parlamentarilor, imediat după reluarea dezbaterilor pe comisii. Trebuie să vă spun că singura cale prin care Parlamentul vă poate da o mână de ajutor este dezbaterea problemelor legate de dvs. În momentul în care Comisia va fi sesizată cu proiectul de lege al muzeelor și colecțiilor, proiect aflat în curs de avizare la diverse ministere.*⁷²⁵

Directorul Centrului Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale din Iași (CJCPCT), Adrian Ardeleanu declara: *Formele cele mai frecvente de punere în valoare a patrimoniului tradițional sunt muzeele sătești (...) Punerea în valoare a specificului local e o datorie morală, întrucât ele conservă identitatea comunităților rurale și devine cartea de vizită a locurilor.*⁷²⁶

Transformările de după 1990 și noile reglementări legislative („Legea muzeelor și colecțiilor publice”, nr. 311 din 2003 și „Legea nr. 12 din 2006 pentru modificarea și completarea Legii muzeelor și a colecțiilor publice” nr. 311/2003) au dus la apariția muzeelor și colecțiilor sătești, ca o reacție reflexă de apărare și păstrare a valorilor tradiționale pe care satul le mai are încă.

Pentru a înțelege condițiile care au determinat înființarea colecțiilor și muzeelor sătești este impetuos necesară alcătuirea unui istoric al comunelor respective, în condițiile în care se cunosc foarte puține date despre evoluția acestora în timp, în lipsa unor preocupări de scriere a unor monografii cu informații complete aduse la zi, datorită transformărilor economice, culturale, sociale prin care trec satele moldovenești într-un ritm alert.

După al doilea război mondial, în mediul rural s-a constatat un interes deosebit pentru adunarea, păstrarea și conservarea obiectelor de patrimoniu. Astfel, s-au înființat numeroase muzee și colecții care valorifică zestrea culturală a satelor, adevărate comori spirituale.

Dacă până în anul 1945 în județul Vaslui existau două muzee sătești, la Curteni (1904) și Vulturești (1935), numărul acestora a crescut în perioada următoare. Deși nu exista o legislație adecvată, care să protejeze nucleele muzeografice apărute, până în anul 1989 s-au înființat muzeele din Emil Racoviță (1964), Grumezoaia (1968), Dănești (1970-1971), Giurcani (1972), Dimitrie Cantemir (1974), Vutcani (1983), Tăcuta (1984) și Banca-Gară (1989).

⁷²⁵ Ion Diaconu, *op. cit.*, febr. 2004, p. 10.

⁷²⁶ Oltița Cîntec, *Satele Moldovei stau pe o mină de aur pe care o ignoră*, în Evenimentul, nr. 4647, 31 aug. 2006, p.11.

După 1989 se constată o mai mare deschidere a autorităților și a comunității locale pentru colecționarea și păstrarea patrimoniului cultural, specific zonei. Au luat ființă muzeele sătești și școlare din Vetrișoia (1999), Laza (2000, Schineta (2000-2001), Pogonești (2005), Muntenii de Jos (2006), Pogănești (2007),), Muntenii de Sus (2000 și 2009) ș.a. Acestea sunt rodul pasiunii intelectualilor de la sate, mai ales al dascălilor care și-au asumat rolul de a aduna aceste valori însemnate. Conduși de un ideal nobil, inițiatorii muzeelor și colecțiilor au fost adesea oameni ai școlii, conștienți de necesitatea păstrării valorilor spirituale ale satului: învățătoarea Tasia Andronic (Grumezoia), învățătorul Marin Rotaru (Giurcani), profesorul de matematică- Ion Diaconu (Vutcani), învățătorii Elena și Costel Rotaru (Tăcuta), profesorul de istorie- Gheorghe Gherghe (Banca-Gară), profesorul de istorie- Vasile Ilie și Alexandru Gusu, fost profesor de română (Laza), profesorul de istorie Gianina Cristina Chirilă și învățătoarea Adam Daniela (Muntenii de Sus), profesoorul de matematică- Romeo Surdu (Pogana), profesorul de muzică- Romeo Brunchi (Muntenii de Jos), învățătorul Andrei Dumitru (Pogănești), profesorul de istorie- Ștefan Plugaru (Pogănești), tehnicianul agronom- Sergiu Ștefănescu (Valea Mare) ș.a.

Astfel, după cum aprecia profesorul univ. dr. Nicolae Ursulescu, *profesorii trebuie să fie primii salvatori ai patrimoniului cultural, oriunde vor activa, pentru că ei au pregătirea necesară în acest sens și se află cel mai aproape de acest patrimoniu. Acest patrimoniu se află în permanență sub ochii noștri, dar puțini sunt cei care vor să-l vadă și să-l salveze. Cei mai mulți, din nepăsare sau din ignoranță, trec pe lângă reale comori spirituale, considerând că este doar sarcina specialiștilor să intervină.*⁷²⁷

Se constată, totuși, faptul că majoritatea muzeelor sătești și școlare din județul Vaslui nu au spații proprii de expunere, fiind organizate în incinta școlilor (Laza, Muntenii de Sus, Grumezoia, Pogana, Tăcuta, Vetrișoia, Banca-Gară, Stoișești, Giurcani, Pogonești) sau în sediul căminelor culturale (Muntenii de Jos, Vutcani), adevărate instituții de cultură și de educație. Problema spațiului rămâne însă evidentă, unele colecții neavând un cadru de expunere adecvat (Muntenii de Sus, Valea Mare), sau colecțiile se află în clădiri improprii unui muzeu, în foste școli vechi, dezafectate, supuse degradării (Tăcuta, Grumezoia).

Faptul că elevii sunt solicitați pentru a se alătura colecționării obiectelor vechi, păstrării vestigiilor și tradițiilor, pentru prețuirea valorilor muzeale, demonstrează rolul educativ al muzeului sătesc și școlar, care reușește să prezinte istoria ca pe un exemplu viu al dovezilor materiale și spirituale ale strămoșilor și nu ca pe un simplu șir de evenimente.

Orice localitate, oricât de modestă, poate oferi material suficient pentru înființarea unei colecții sau a unui muzeu, deoarece, după cum aprecia Grigore Antipa în 1935, într-un articol intitulat "Muzele sătești", acestea *sunt un instrument puternic al activității culturale la sate... în răspândirea culturii la populația locală și îndrumarea acestei populații în toate îndeletnicirile ei, fiind în primul rând institute de instruire și educație.*⁷²⁸

⁷²⁷ Gianina-Cristina Chirilă, *Istoria muzeelor din Moldova (până în 1945)*, Editura Pim, Iași, 2008, p. 9.

⁷²⁸ Idem, *Muzee și colecții din județul Vaslui*, Editura MediaSind, Vaslui, 2011, p. 150.

Acolo unde există preocupare și pasiune, comorile etnografice ar trebui puse în valoare și păstrate cu sfințenie în folosul simbolic al comunităților sătești, care ar trebui să fie conștiente că nevalorificându-și trecutul riscă să își piardă identitatea.

BIBLIOGRAFIE

1. Chirilă Gianina-Cristina, *Istoria muzeelor din Moldova (până în 1945)*, Editura Pim, Iași, 2008
2. Idem, *Muzee și colecții din județul Vaslui*, Editura MediaSind, Vaslui, 2011
3. Cîntec Oltița, *Satele Moldovei stau pe o mină de aur pe care o ignoră*, în *Evenimentul*, nr. 4647, 31 aug. 2006.
4. Ciobanu Mihai, *Salvați muzeele sătești*, în *Monitorul de Vaslui*, nr. 268, 13 nov. 2005.
5. Diaconu Ion, *Vutcani, plai de dor*, Vutcani, nr.1, ian. 2004.
6. Idem, *Muzeul sătesc Vutcani*, Vutcani, nr. 2, febr. 2004.